

Vergaderjaar 2024–2025

31 839

Jeugdzorg

Nr. 1064

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 4 februari 2025

Inleiding

Uw Kamer deed op 23 januari j.l. het verzoek om een reactie op het bericht dat «jeugdbeschermingsorganisaties zich terugtrekken uit het landelijk programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming». Dit bericht van 20 januari j.l. komt voort uit een *position paper* van *Jeugdzorg Nederland* als koepelorganisatie voor onder meer de Gecertificeerde Instellingen (GI's) die uitvoering geven aan jeugdbeschermings- en jeugdreclasseringsmaatregelen. In deze brief ga ik, mede namens mijn collega de Staatssecretaris van Jeugd, Preventie en Sport en in afstemming met de VNG, eerst in op de huidige stand van zaken in het Toekomstscenario en vervolgens op de stellingname van de GI's. Hierbij besteed ik ook aandacht aan een recente verklaring van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis.

Stand van zaken Toekomstscenario

Doel en eindbeeld

Het huidige jeugdbeschermingsstelsel voor gezinnen en huishoudens zonder kinderen waarin sprake is van onveiligheid of een ontwikkelingsbedreiging, is complex en knelt al geruime tijd. Dit is bevestigd door de Algemene Rekenkamer en meerdere inspectierapporten. Ook uw Kamer heeft geregeld aandacht gevraagd voor het effectiever en efficiënter organiseren van de kind- en gezinsbescherming.

Er zijn veel organisaties betrokken die onvoldoende op elkaar aansluiten en aparte schakels vormen, het zogenaamde estafettemodel. Gezinnen en gezinsleden voelen zich onvoldoende gehoord, zien te veel verschillende gezichten vanuit verschillende organisaties, weten niet altijd wat hun rechten zijn en voelen zich uiteindelijk onvoldoende passend en tijdig ondersteund en geholpen. Daarnaast is vaak nog te weinig aandacht voor

achterliggende problematiek van diverse aard, zoals psychiatrische problemen, verslaving, schulden, echtscheiding en problemen met huisvesting.

Als antwoord hierop is in 2021 met het Toekomstscenario een breed gedragen beweging ingezet om tot een structurele verandering te komen. Deze kent vier basisprincipes: gezinsgericht (0–100 jaar), rechtsbeschermend/transparant, eenvoudig en lerend. Deze beoogde nieuwe structuur heeft vijf kernelementen:

1. Om gezinnen en huishoudens heen staat het **lokale team** dat hulp en ondersteuning verleent of inzet, met vaste gezichten. Waar nodig betreft het lokale team andere organisaties die andere vormen van zorg en ondersteuning kunnen bieden. Hierbij kan gedacht worden aan schuldhelpverlening of specialistische jeugd- en volwassenhulp. Het lokaal team heeft daarmee ook een regiefunctie. Het lokaal team draagt geen taken over, maar zet (jeugd)hulp in en schakelt waar nodig veiligheidsexpertise in van het regionaal veiligheidsteam (RVT). Een RVT voegt expertise toe aan het werk van lokale teams.
2. Het **Regionaal veiligheidsteam (RVT)** wordt betrokken via het lokaal team of na meldingen van burgers, politie en andere betrokken professionals. RVT's zullen specialistische kennis en advies op het gebied van onveilige thuissituaties beschikbaar stellen. Medewerkers van de RVT's beschikken daarnaast over bevoegdheden om onderzoek te doen en waar nodig maatregelen te initiëren en uit te voeren. In deze nieuwe organisatie komen functionaliteiten van de Veilig Tuis-organisaties, de Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming samen.
3. Professionals werken gezins- en systeemgericht en in gezamenlijkheid (integraal) aan het effectief en duurzaam borgen van de veiligheid van kinderen en volwassenen die thuis niet veilig zijn. Professionals doen zorgvuldig feitenonderzoek naar de problematiek, waarbij volwassenen, ouders en kinderen betrokken en gehoord worden. Het dossier moet compleet en helder zijn en de daarin weergegeven besluiten en keuzes moeten navolgbaar zijn voor de betrokkene(n). De manier van werken wordt in het bijzonder uitgewerkt in een **handelingskader**, in samenhang met handreikingen voor met name de lokale teams vanuit de Hervormingsagenda Jeugd. Naast uniformering van werkwijzen gaan deze instrumenten ook over cultuurverandering om te doen wat nodig is voor het desbetreffende gezin of huishouden.
4. De betrokken organisaties worden gefaciliteerd om samen te werken en een lerende omgeving te vormen. Hiertoe wordt een **kennis- en leerinfrastructuur** ingericht, in samenspel met de infrastructuur voor Kennis en Blijvend Leren vanuit de Hervormingsagenda Jeugd.
5. Dicht bij deze professionals en gezinnen en huishoudens staat een **netwerk van professionals met specialistische kennis** over kinderen, volwassenen en specifieke uitingsvormen van geweld.

Het succes van de vereenvoudiging van het kind- en gezinsbeschermingsstelsel hangt sterk samen met de inspanningen in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd. Het gaat hierbij in het bijzonder om de versterking van lokale teams en het verbeteren van de beschikbaarheid van jeugdhulp. Beide trajecten zullen, mede in het licht van de aanbevelingen van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda, nog nauwer met elkaar worden verbonden.¹

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/01/30/advies-deskundigencommissie-hervormingsagenda-jeugd>

Het nieuw te vormen Regionaal Veiligheidsteam (RVT) is een belangrijk onderdeel om het estafettemodel te doorbreken. De proeftuinen laten zien dat een dergelijk samenwerkingsverband doeltreffend is, maar dat de volwaardige realisatie hiervan aanpassing van het stelsel en de bijbehorende wetgeving vergt. De beoogde opzet van een RVT kent nog veel uitwerkingsvraagstukken.

Als eerste stap om te komen tot de realisatie van het Toekomstscenario is op 5 november 2024 in de Voortgangsbrief Jeugd een *ontwikkelrichting* geschetst van de beoogde stelselvereenvoudiging met hierin een RVT.² De ontwikkelrichting ziet er als volgt uit:

- Een nieuwe zelfstandige organisatie heeft de voorkeur boven netwerk-samenwerking, omdat hiermee doelen, zoals eenvoud en gezinsgerichtheid het beste worden bereikt.
- In beginsel gaan de meeste functionaliteiten van de Veilig Thuis-organisaties en de Gecertificeerde Instellingen hierin op, evenals nader te bepalen taken van de Raad voor de Kinderbescherming die gericht zijn op jeugdbescherming.³ Hiermee richt het RVT zich dus op onveiligheid van zowel kinderen als volwassenen (ook wel aangeduid als 0 tot 100 jaar).
- Gezien de aard van dit takenpakket valt de keuze op een publiekrechtelijke organisatie.
- Zeer nauwe samenwerking met de lokale teams is een belangrijke voorwaarde. Tegelijk zal samenwerking van het RVT met organisaties in het zorg- en veiligheidsdomein stevig worden vormgegeven.
- Uitgangspunt is verder een aantal van 25 RVT's georganiseerd op de geografische schaal van de veiligheidsregio's. Bij de uitwerking hiervan is het van belang dat de RVT's voldoende robuust zijn. Doelmatige bedrijfsvoering en kwaliteit zijn belangrijke toetsstenen voor de robuustheid van een RVT.
- De aansturing van de RVT's valt onder gemeenten. Met deze aansturing passen de RVT's in het model van een decentraal georganiseerd sociaal domein. Op deze wijze wordt optimaal aangesloten bij integrale gezinsgerichte hulp vanuit de (netwerkfunctie van) lokale teams, bij lokaal en regionaal georganiseerde of bekostigde opvang en hulp, bij maatschappelijke partners, bij samenwerking tussen zorg en veiligheid, en bij informele steunstructuren.
- Jeugdreclassering wordt, gegeven de verantwoordelijkheid van het Rijk voor de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, onder centrale aansturing van het Rijk gebracht, maar met een stevige lokale inbedding. Waarborging van JR-expertise in het RVT zal verder worden uitgewerkt, waarbij verschillende opties zullen worden beschouwd, inclusief de positionering van de jeugdreclasseringsmedewerkers binnen elk RVT.

De genoemde brief van november 2024 aan uw Kamer benoemt de stappen in de komende periode om te komen van een ontwikkelrichting naar een definitief besluit. Parallel hieraan lopen de activiteiten in het programma en in proeftuinen en wordt gewerkt aan de ontwikkeling van instrumenten, zoals het handelingskader en een kennis- en leerinfrastructuur. Die stappen omvatten nadere uitwerking van de ontwikkelrichting, inclusief de juridische consequenties. Ook moet duidelijkheid

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/11/05/kamerbrief-over-voortgangsbrief-jeugd>

³ In ieder geval gaat het niet de onafhankelijke toets en het advies met het hiertoe benodigde aanvullend onderzoek zoals eerder vastgelegd in de Beleidsreactie Adviescommissie Rechtsbescherming (Kamerstuk 31 839, nr. 1018).

komen of aan de (financiële) randvoorwaarden kan worden voldaan. Dit is nodig om te bepalen welke aanpassing van het stelsel nodig is, om de werkwijze van het Toekomstscenario uiteindelijk in het hele land beschikbaar te kunnen maken.

De stellingname van de jeugdbeschermingsorganisaties

De 13 GI's geven in het *position paper* aan zich te verbinden aan het hierboven beschreven eindbeeld van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Tegelijkertijd brengen zij twee zorgen naar voren:

- In het programma Toekomstscenario gaat volgens de GI's op dit moment onevenredig veel aandacht uit naar de stelselvereenvoudiging. Gemist worden het integraal werken, de gezinsgerichte focus 0–100 jaar, de jeugdreclassering, en aansluiting met de Hervormingsagenda Jeugd en de volwassenenzorg.
- De gekozen ontwikkelrichting voor de stelselvereenvoudiging is volgens de GI's qua schaalgrootte, juridische status, reikwijdte en aansturing onvoldoende tot stand gekomen op gronden van doelmatigheid voor de kwetsbare gezinnen en huishoudens, waardoor het onvoldoende kan bijdragen aan de vier Toekomstscenario-principes eenvoud, gezinsgericht, rechtsbeschermend/transparant en lerend.

Dit maakt dat GI's pleiten voor herziening van de ontwikkelrichting en de uitwerking daarvan. Omdat de GI's in de huidige bestuurlijke samenwerkingsstructuren met de opdrachtgevers voor het Toekomstscenario (Ministeries van JenV en VWS en de VNG) onvoldoende ruimte zien om invloed op de genoemde punten uit te oefenen, trekken zij zich uit deze structuren terug.

Ook het *Landelijk Netwerk Veilig Thuis* heeft recent een verklaring uitgebracht.⁴ Kern is de wens om in de huidige uitwerkingsplannen meer herkenbaar aandacht te schenken aan de noodzakelijke brede samenwerking binnen het sociaal domein, in het bijzonder tussen zorg en straf. Deze verklaring is daarbij bedoeld als inbreng in het landelijke programma van het Toekomstscenario. Naar aanleiding hiervan zijn we binnen de bestuurlijke samenwerkingsstructuren van het Toekomstscenario in constructief gesprek met het Landelijk Netwerk Veilig Thuis.

Reactie op de stellingname

Meer dan alleen structuur

In 2021 is het ambitiedocument Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming opgesteld.⁵ Dit document is samen met alle betrokken partners opgesteld en wordt nog steeds breed gedragen. Het Toekomstscenario gaat over anders werken en alles wat hiervoor nodig is, inclusief een structuurwijziging. Ook al in 2021 was duidelijk dat voor een andere manier van werken aanpassing van het stelsel en van de wet nodig is. Alleen dan kan afscheid worden genomen van het estafettemodel.

We zijn het met de GI's en het Landelijk Netwerk Veilig Thuis eens dat voor een goed werkend stelsel verder gekeken moet worden dan alleen structuren. In het hart van het programma staat de ontwikkeling, samen met proeftuinen en partners, van een handelingskader voor professionals waarin de verandering van cultuur en werkwijzen concreet wordt gemaakt. Andere belangrijke elementen zijn betere verbinding met

⁴ <https://veiligthuis.nl/iedereen-kan-het-verschil-maken-niemand-kan-het-alleen/>

⁵ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/03/30/tk-toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>

volwassenenzorg en het versterken van lokale teams op het gebied van veiligheid. Hierbij ligt een belangrijke verbinding met de inspanningen uit de Hervormingsagenda Jeugd, waar o.a. wordt ingezet op de versterking van de lokale teams en het verbeteren van de beschikbaarheid van jeugdhulp. Ook versterken we de verbinding met het Landelijk Netwerk Zorg en Straf. Dit is een intensieve samenwerking van Veilig Thuis, de politie, het Openbaar Ministerie, de RvdK en de reclassering met als doel de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling bij de samenloop van zorg en inzet van het strafrecht te verbeteren.

Inhoudelijke en bestuurlijke gronden

De ontwikkelrichting is tot stand gekomen door allereerst te toetsen aan de basisprincipes van het Toekomstscenario en vervolgens ook aan bestuurlijke principes, zoals stuurbaarheid en aansluiting op bestaande structuren. Die toetsing is in 2024 uitgevoerd in een zorgvuldig traject waarin alle partnerorganisaties hebben geparticipeerd.⁶ De gekozen ontwikkelrichting is in lijn met het aanvankelijke ideaalbeeld uit 2021 en de voorkeursrichting die uit het genoemde traject naar voren kwam. Het beeld in het *position paper* van een «compromis tussen overheden» doet geen recht aan de zorgvuldige wijze waarop de ontwikkelrichting tot stand is gekomen.

Terugtrekking

Het realiseren van een stelsel dat gezinsgericht, rechtsbeschermend/ transparant, eenvoudig en lerend is, is leidend in de te maken keuzes. Vanuit verschillende rollen, perspectieven en belangen werken opdrachtgevers en partners juist gezamenlijk aan de verdere uitwerking van de RVT ontwikkelrichting. Daarbij is onvermijdelijk dat er verschillende interpretaties en voorkeuren zijn. Alle stemmen zullen goed worden gehoord en gewogen, in de erkenning dat op onderdelen wellicht geen unanimititeit kan worden bereikt. Een reeks vraagstukken werken we nu uit wat tot verdieping en nieuwe inzichten kan leiden. De uitgangspunten van de geschetste ontwikkelrichting voor de RVT's liggen nog niet definitief vast en in de uitwerking bestaat nog ruimte voor diverse alternatieven. Dit geldt ook voor de precieze reikwijdte van de taken van de RVT's en het aantal regio's waarin een RVT komt te bestaan.

Daarom betreuren wij het dat de GI's nu ervoor kiezen zich terug te trekken uit het bestuurlijk overleg, juist op het moment dat de nadere uitwerking van start gaat. Bij de uitwerking is participatie van de jeugdbeschermingsorganisaties van vitaal belang. Hernieuwde participatie is dan ook de inzet van het gesprek dat we aangaan met de GI's, ook samen met de andere partnerorganisaties. Het proces van besluitvorming over de stelselvereenvoudiging zal in ieder geval door moeten gaan, waarbij de uiteindelijke keuze ligt bij ons als stelselverantwoordelijken en bij uw Kamer gezamenlijk.

De gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn groot en in het huidige knellende systeem kunnen we gezinnen niet altijd tijdige en passende bescherming en hulp bieden. We zien dat gevoel van urgentie

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/11/05/kamerbrief-over-voortgangsbrief-jeugd>

ook bij de partnerorganisaties. Voortvarendheid met structurele aanpassingen is nu nodig om gezinnen en huishoudens zo snel mogelijk beter te kunnen helpen.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,
T.H.D. Struycken